

HASSE SIMONSDOCHTER

Thea Beckman

Hasse Simonsdochter

Lemniscaat Rotterdam

Wil je meer weten over onze boeken?
Ga naar www.lemniscaat.nl

Twintigste druk, 2005

Omslag: Jan Wesseling
© Lemniscaat b.v. Rotterdam 1983, 2005
ISBN 90 5637 687 x

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk: Drukkerij C. Haasbeek b.v., Alphen aan den Rijn
Bindwerk: Boekbinderij De Ruiter b.v., Zwolle

Dit boek is gedrukt op milieuvriendelijk, chloorvrij gebleekt en verouderingsbestendig papier en geproduceerd in de Benelux waardoor onnodig milieuverontreinigend transport is vermeden.

INHOUD

1	Het elfenkind	7
2	Ter dood veroordeeld	28
3	De bruidsnacht	50
4	Diana alleen	76
5	Waar is Hasse?	99
6	Tussenspel	119
7	De Graafschappers	152
8	De gegijzelden	176
9	Grote veranderingen	220
10	Het drama van Barneveld	238
11	Klein Butsken	274
12	De schat van Jan van Schaffelaar	297
13	De waarzegster	306

1 HET ELFENKIND

O, de suizelende wind door het jonge riet! Hasse Simonsdochter kon er nooit genoeg van krijgen. Vooral in de lente, wanneer het nog groen en buigzaam was, was het riet haar lief. De zuidwestenwind, fris en zoutig, deed de halmen buigen en langs elkaar schuren, zodat het fluisterde, ritselde, zong onder de hoge luchten. Het water van de IJssel kabbelde, de hemel leek hoger dan ooit. Soms verbeelde Hasse zich dat ze op de voorbijzeilende wolken engelen zag zitten, met muziekinstrumenten en bollende sluiers. De diepe orgelklank van de roerdomp, vermengd met het fluiten, piepen, tokken van de rietvogels, leek de hemelse muziek te beantwoorden. De IJsseldelta in de lente – voor Hasse was dat het paradijs. Maar het was een gestolen paradijs. Eigenlijk hoorde ze thuis te zijn in de rietsnijdershut bij haar vader, moeder, broer en zusters. Ze hoorde manden te vlechten, haar moeder te helpen met de voorjaarswas, duizend taken te verrichten. In plaats daarvan liep ze nu hier over de lage dijk langs het Noorderdiep, uitkijkend over onafzienbare rietlanden, de zon op haar hoofd.

Toen ze deze ochtend uit de hut kwam om water te halen, kwam de zon juist boven de horizon uit. Hasse had de lucht opgesnoven, de blauwroze hemel ontdekt en opeens wist ze: ‘Dit wordt een stralende dag!’ Ze had de houten emmer uit haar handen laten vallen en het op een lopen gezet: de oude zeedijk over, het wijde lichte land in. Ze was over sloten gesprongen en door de nog soppige weidegronden gestormd, steeds verder, tot aan de brede rietkragen van het Noorderdiep. Het riet had haar zingend ontvangen: ‘Welkom Hasse, elfenkind!’

‘Welkom Hasse, elfenkind,’ zongen ook de vogels in de elzenbosjes langs de dijk, en ze vlogen over haar heen, met strootjes en pluusjes in de snavels, druk, druk, druk...

In de wazige verte achter de vonkende rivier stak de stad Kampen haar torens in de hemel en even meende Hasse boven het getjilp van de vogels uit klokgelui te horen. De klokken van de Bovenkerk? Hasse was daar wel eens geweest met haar moeder, vele jaren geleden, en ze had het nooit kunnen vergeten. De ontzaglijke ruimte van de Sint-Nicolaas, door de Kampenaren Bovenkerk genoemd, had een onuitwisbare indruk op haar gemaakt.

Iedereen in IJsselmuiden en in het terpdorp Grafhorst wist dat Hasse Simonsdochter geen gewoon meisje was. Toen ze nog een klein kind was, had een buurvrouw, verschrikt door Hasses driftbuien, donkere ogen en glinsterende tanden, tegen haar moeder gezegd: ‘Maar vrouw Marte, dat is geen gewoon kind. Dat is een wisselkind!’ Hasse had erbij gestaan en ze herinnerde zich nog het ontstelde gezicht van haar moeder, toen die de handen boven het hoofd hief. ‘Wat zeg je daar, Griete?’

‘Je bent bedrogen, vrouw Marte. Ze hebben je oudste kind, toen het misschien nog geen dag oud was, uit de krib geroofd en er een elfenkind voor in de plaats gelegd! Dat doen ze soms, die rietelfen. Als je een mooi kind hebt gekregen moet je het zorgvuldig bewaken, anders komen de elfen en stelen het. Ze leggen er een van hun eigen broed voor in de plaats en wee het gezin dat zo iets overkomt! Dat zit jaren en jaren opgescheept met een elfenkind; een onhandelbaar lelijk gedrocht dat voor niets wil deugen... Arme vrouw Marte, wat hebben ze je daar te pakken gehad.’

Hasses moeder wilde het niet meteen geloven, ofschoon buurvrouw Griete bekend stond als een wijze vrouw.

‘Zou ik dat dan niet gemerkt hebben?’ stamelde ze.

‘Denk na! Was jouw kind zo donker? Had het zulk ravenzwart haar en zulke felle donkere ogen?’

‘Dat... dat weet ik niet meer. Mijn kind was kaal toen het werd geboren en het had blauwe ogen, maar dat hebben toch alle pasgeborenen?’

Vrouw Griete schudde het hoofd.

‘Kijk naar je andere kinderen, Marte! Die hebben licht haar en grijze ogen. Lijken ze op Hasse? Lijkt Hasse op jou of op je man? Nee toch! Hoe komt ze dan aan die bruine huid, die spitse vingers?’

‘Ze is altijd buiten,’ probeerde moeder zich nog te verdedigen, ‘ik kan haar niet binnenhouden. Altijd zoekt ze de rietkragen op.’

‘Allicht, dat is haar tehuis! Ze hoort niet in een hut van achtenswaardige hardwerkende mensen. Een wisselkind is ze, dat bezweer ik je.’

Gelukkig voor moeder Marte kende vrouw Griete ook het afweermiddel tegen een ondergeschoven elfkind.

‘Je moet zo’n wicht slecht behandelen,’ had ze aangeraden. ‘Geef het slaag en weinig eten, maak het voortdurend aan het huilen. Dat kunnen de rietelfen niet aanzien. Ze zullen dan op een nacht hun broed komen terughalen en er je eigen kind voor teruggeven.’ Zou het? Hasses moeder, vol twijfels en angsten, was kort daarop met Hasse aan de hand naar IJsselmuiden gelopen, naar pastoor Damme, een korte dikke man met uitpuilende ogen en een wat hese stem. Hij deed de kleine Hasse aan een kikker denken.

Vrouw Marte vertelde de priester wat zij van buurvrouw Griete te horen had gekregen en de pastoor had ernstig het hoofd geschud, terwijl zijn uitpuilende ogen onderzoekend op het meisje neerkeken.

‘Misschien heeft Griete gelijk, vrouw Marte. We weten dat zulke dingen soms gebeuren. En nu je het zegt... In de loop der jaren heb ik tientallen kinderen gedoopt en allemaal beginnen ze zacht te krijten wanneer het heilige water hun hoofdje raakt. Maar ik herinner mij nu opeens dat jouw Hasse bij de doop een misbaar maakte en gilde alsof ze gekeeld werd. Ze sperde haar ogen open,

keek mij recht aan met wilde haat en er verschenen rode vlekken op haar voorhoofd alsof het heilige water haar had gebrand.'

'Ja, ja,' fluisterde de moeder die het zich helemaal niet meer kon herinneren. Ze had nadien nog drie kinderen laten dopen, maar wat pastoor Damme daar zei – of verzon – paste bij Hasse, met wie geen land te bezeilen viel.

'Wat moet ik doen?' riep ze wanhopig. 'Als het waar is...'

Ernstig had pastoor Damme Hasses kinnetje in de hand genomen en haar gedwongen hem aan te zien.

'Wie ben je in werkelijkheid, Hasse?' had hij gepreveld. Hasse rimpelde haar neus, ze had zin gehad hem in de hand te bijten. Ze mocht de priester niet; hij rook zuur en zijn priesterkleed zat vol vlekken. Woest had ze haar hoofdje teruggetrokken en met haar tanden geknerst.

'Ze is wild en ongehoorzaam,' prevelde de pastoor, 'heel anders dan je andere kinderen. Tja... dan is er maar één middel om te zorgen dat de elfen je eigen kind teruggeven: je moet dit elfengebroed slecht behandelen.'

Vrouw Marte huiverde.

'Dat zei vrouw Griete ook al, maar het klinkt zo... zo hard. Hasse is nog maar een klein kind.'

De priester zuchtte en als alle onzekere mensen zocht hij steun bij een hogere autoriteit om van het probleem af te komen.

'Neem haar dan mee naar Kampen, naar de Bovenkerk. Laat het kind daar onderzoeken door pastoor Bernardus, die een heilig man is. Hij zal je kunnen zeggen of je vermoedens juist zijn en hij kan je raad geven, goede vrouw.'

Zo gebeurde het dat de kleine Hasse voor het eerst in haar leven in Kampen kwam en aan de hand van haar moeder de Bovenkerk inging. Maar pastoor Bernardus was juist gestorven: er was een rouwdienst aan de gang. Terwijl haar moeder teleurgesteld naast een pilaar knielde om te bidden, liep Hasse vol verbazing rond in

het kolossale gebouw. Met ontzag keek ze op naar de ramen, waardoor het licht in honderd kleuren binnenviel. Toen het orgel begon te spelen luisterde ze bevend van aandoening naar de klanken die haar omspoelden. En toen ontdekte ze het schilderij. Het stelde de marteling van de Heilige Sebastiaan voor. Hasse zag een naakte kronkelende man die aan een pilaar was gebonden en werd doorboord met pijlen. Het bloed liep in straaltjes van hem af, zijn gezicht was vertrokken in doodsstrijd, maar dat was het niet wat haar zo boeide. Ze stond stil, de duim in de mond, opkijkend naar de gruwel, en toen haar moeder haar aan de arm trok, snauwend: 'Waar was je nou weer!' nam Hasse de duim uit haar mond, wees naar het paneel en zei helder: 'Kijk, rietpijlen.'

'Welnee,' gromde moeder, 'die zijn van ijzer.'

Maar Hasse geloofde het niet. Ze liet zich meetrekken naar buiten, naar het zonnige plein, en daar werden ze opgenomen in de drukte en de herrie van een wereldstad. Kampen in de vijftiende eeuw: in heel de bekende wereld was dat een begrip.

Kleine Hasse had moeite om alles wat ze zag in zich op te nemen. Het was te veel tegelijk. Een kerk zo groot en hoog als de hemel. Straten en stegen, vol mensen, prachtig gekleed, die deftig met elkaar spraken en soms zomaar *stenen* huizen binnengingen. Hoge zware poorten, wagens door paarden getrokken waar de voerman naast liep, schreeuwend dat de voorbijgangers opzij moesten gaan. Een indrukwekkend raadhuis met de schepentoren, waarnaast de ijzeren kooi hing; daarin werden misdadigers tentoongesteld. De Vismarkt bij de Vispoort waar de stank je op de keel sloeg. En dan al die pakhuizen, waar goederen werden binnengebracht of uitgedragen, en de tientallen schepen langs de IJsselkade, getooid met vlaggen, wimpels, opgerolde zeilen. Naast de beroemde brug over de IJssel stond het tolhuis, ook al geheel van steen opgetrokken, en daarnaast het wonderlijkste bouwsel van al: een hijskraan met een rad groter dan dat van een watermolen, waarin mannen lie-

pen. Ze liepen en liepen, drukten met hun blote voeten op de spaken van het rad en kwamen toch niet vooruit, maar het rad draaide en wond de lier op waarmee zware vrachten uit de schepen werden getild. Hasse stond er lang en aandachtig naar te kijken tot haar moeder haar bij de arm greep en meesleurde. Het kind trapte, gilte en zette zich schrap, maar het werd weer gewillig toen het merkte dat ze nu weer over die brug zouden gaan, boven het glinsterende water, waar Hasse kon zien hoe de schepen over de IJssel voeren met alle zeilen bol. Nog eenmaal keek ze om, ze zag de stad liggen met haar indrukwekkende poorten, dikke muren, rondelen en torens, en daarachter de boomkruinen. Zo mooi, zo kleurrijk! Ze wilde eigenlijk meteen weer terug, maar eenmaal aan de overzijde van de rivier, toen ze voorbij het dorp IJsselmuiden waren en over de Oude Zeedijk liepen, kwam de suizende stilte van de polder Hasse tegemoet en kon ze heel in de verte, achter de weilanden van de Geute, de Nieuwe Zeedijk zien liggen. Met al haar zes jaren wist ze het toen weer: daar liggen de rietlanden waar ik niet mag komen van moeder, maar waar de vogels wonen, waar de rietelfen huizen en waar het zo heerlijk zingt in de zomer. Ze vergat de stad met alle herrie en drukte en zwaaide uitbundig naar de koeien op de stadsweide.

‘Laat dat,’ zei moeder streng. Ze vond het absurd dat een mensenkind een rund begroette.

Toch beantwoordde een van de koeien de groet met een diep geloei en kleine Hasse schaterde. ‘Ze geeft antwoord!’

‘O, heilige Maria,’ zuchtte moeder, ‘waaraan heb ik het verdiend dat ze me hun elfenbroed op het dak hebben gestuurd?’

En ze kneep Hasse zo hard dat het kind het uitschreeuwde.

Thuisgekomen in de hut die tegen de dijk lag aangebouwd, kreeg Hasse een pak slaag; ze gilte huizenhoog, maar geen rietelf kwam verontwaardigd binnenvallen om haar op te eisen...

Ook later, toen ze wat ouder werd, kwam Hasse nog wel eens in de stad. Dan moest ze haar vader helpen om manden, rietmatten en stoelzittingen naar de markt te brengen, want al was ze een meisje, ze was groot en sterk voor haar leeftijd. Eenmaal binnen de muren wist Hasse, wild en ongehoorzaam als ze was, meestal snel te ontsnappen en dook ze onder haar vaders handen weg om door stegen en straatjes te hollen en te gaan kijken naar het bouwen van de nieuwe muur. Nog niet zo lang geleden had het stadsbestuur besloten een nieuwe muur te laten optrekken, verder naar het westen, want Kampen was zo hard gegroeid dat vele burgers een woning buiten de muren moesten bouwen en daar waren ze niet veilig. De zeeschuimers uit Kuinre zagen er niet tegen op de Reeve op te zeilen en de voorsteden van Kampen te plunderen. Weliswaar hadden de Kampenaren in het begin van de eeuw de meeste roofternen in de omgeving uitgerookt, de roofriders verdreven en hun burchten met de grond gelijkemaakt, maar Kuinre lag te ver, te goed verscholen. Een strafexpeditie die de Kamper schippers ooit tegen het roofnest hadden ondernomen, had weinig uitgericht. Daarom moest de stad worden uitgebreid, opdat elke Kampenaar binnen de ommuring in alle veiligheid zijn werk kon doen, handel kon drijven, met zijn waren naar de markt kon komen. De nieuwe muur vorderde gestaag maar was nog niet geheel gereed. Werklieden met kruiwagens en bouw materiaal verstopten de stegen. De Burgel, eens de westelijke stadsgracht, was nu een binnenwater geworden maar lag niettemin vol schepen die stenen en metselspecie aanvoerden. Die muren te zien verrijzen, zo hoog, zo dik en sterk, terwijl de metselaars over de steigers krioelden, was voor Hasse een boeiende maar onbegrijpelijke aanblik. Wat bezielde die poorters om zich af te sluiten van de wijde horizon? Om de wind te verhinderen door de straten te stuiven en de stank van de mesthopen weg te blazen? Kleine Hasse was jaloers op de fraai geklede vrouwen die ze zag en waartegen zij in haar

armoedige rok schamel afstak. Maar als ze dan de nieuwe muur zag, die groeide en groeide, raakte ze meteen verzoend met haar eenvoudige leven in de polders en tussen het riet.

Terug bij de Vispoort, waar haar vader de manden probeerde te verkopen aan schippers en vissers, werd ze ontvangen met verwijten en slaag. Ze gaf er nog maar weinig om. Een elfkind moest nu eenmaal slecht behandeld worden, dat wist ze sedert haar zesde jaar. Ze rekende erop dat het de rietelfen een keer ter ore zou komen, dan zouden ze hun wisselkind komen terughalen. Geduldig liet Hasse zich door elkaar schudden, blauwe plekken knijpen – dat scheen erbij te horen wanneer je donkere ogen had en zwarte haren en iedereen je lelijk vond.

Maar toen ze ouder werd en haar geloof in de rietelfen verloor, verloor ze ook dat geduld. Ze werd almaar wilder en driftiger en begon de mishandelingen te beantwoorden met gekrijs, beten en schoppen; ze sloeg terug. Zodra ze kans zag de hut uit te glippen, vluchtte ze dwars door de stadswelden naar de Nieuwe Dijk of naar de kreken van het Noorderdiep. Daar verborg ze zich in de riet- en biezenmoerassen en dan zag haar familie haar dagenlang niet meer. Hasse kende de moerassen op haar duimpje. Ze wist de plekken te vinden die het eerst droogvielen na de winteroverstromingen en ze bouwde een hutje van elzentakken en riet in de uiterwaarden op wat eens een zandbank moest zijn geweest, toen de IJsseldelta nog niet de omvang had die zij nu bezat. Hier, in wat zij haar ‘rietburcht’ noemde, voelde ze zich veilig en geborgen, en ze bewaarde er haar schatten: een mes, een ijzeren kookpotje, haar boog en pijlen.

Want nooit had ze het geschilderde paneel van Sint-Sebastiaan in de Bovenkerk kunnen vergeten. Als klein meisje had ze gedacht dat hij werd doorboord met rietpijlen. Nu wist ze beter, maar het schilderij had haar toch op het idee gebracht voor zichzelf van taai wilgentwijgen een boog te maken en dikke rietstengels te ver-

snijden tot vlijmscherpe pijlen, waarmee ze joeg op talingen, meerkoetjes, wulpen, grauwe ganzen. Ze werd er heel handig in en voortaan leed ze geen honger meer.

Maar nooit zag ze een rietelf; niet overdag wanneer de zon scheen of de regen ruiste, zelfs niet 's nachts wanneer de volle maan een geheimzinnig licht wierp over het altijd fluisterende riet en het kabbelende water. Algauw geloofde ze niet meer in het verhaal dat zij een wisselkind was. Rietelfen bestonden niet, anders zouden die zich zeker wel eens aan haar hebben vertoond. Maar hoe kon ze haar familie het vooroordeel uit het hoofd praten? Zelfs al zouden ze haar durven zien als hun eigen vlees en bloed, Hasse slecht behandelen was hun zo tot gewoonte geworden dat ze er niet meer mee konden ophouden. En eerlijk gezegd, het kon haar weinig schelen hoe de rietsnijders en mandenvlechters langs de Oude Zeedijk over haar dachten. Ze was eraan gewend geraakt voor zichzelf te zorgen, zich voor mensen te verschuilen, terwijl ze hen in stilte minachtte.

Zo groeide Hasse Simonsdochter op: in het wild. In het goede jaargetijde leefde ze van rauwe eendeneieren of van wat ze met haar rietpijlen wist te schieten. Alleen in hartje winter, wanneer grote delen van het Kampereiland onder water stonden en tot een ijzige woestenis verstarde, bleef ze in haar vaders hut achter de dijk, te midden van zusjes en broers die bang voor haar waren. Gevreesd en geminacht zat ze dan op een vijfpotig krukje te vlechten of te spinnen, dromend van de zee en de meeuwen. Meeuwen vond ze de mooiste vogels ter wereld, met hun sierlijke vlucht, hun meedogenloosheid, hun felle koppen. Met die vogels, gehaat door de mensen, voelde ze zich verbonden. O, zo vrij te kunnen zijn!

Maar op deze stralende lentedag in april van het jaar 1477 had ze zich de vrijheid weer even weten te veroveren. Voorbij was de lange, koude winter! Ze daalde af naar de brede rietkragen langs het

Noorderdiep en ofschoon ze honger had besloot ze voorlopig niet verder te gaan om haar wapens te halen. Het tintelende rivierwater, de blauwe verte en het suizen van de wind brachten zoveel vrede in haar hart, dat ze het als een zonde zou hebben beschouwd de nestelende vogels lastig te vallen. Vanmiddag zou ze wel naar een van de noordelijke kreken gaan om te zien of ze een paar rivierkreeftjes kon verschalken.

‘Rietelfen,’ dacht ze vaag, ‘dat is toch bijgeloof...’

De geheimzinnige geluiden die uit de onafzienbare rietbossen opstegen, werden veroorzaakt door dieren, door kikkers of rivierkrabbetjes, door de wind of door het langsstromende water. In het riet was het nooit stil; altijd suizelde en siste het, met flinterdunne geluidjes die de bijgelovige polderbewoners de stuipen op het lijf joegen, maar die voor Hasse even herkenbaar waren als het avondgebed. O, wat zou ze niet gegeven hebben voor een paar meeuwenvleugels... Om boven het riet te kunnen vliegen en het geheime leven daarbinnen te bespieden!

Ze zuchtte, stond op en strekte haar stijf geworden ledematen.

Haar maag knorde. Ze keek op naar de zon, die al vrij hoog stond, en besloot toen op kreeftenjacht te gaan.

Maar nauwelijks had ze zich omgewend om de rivierdijk te beklimmen of ze hield stil, met scheefgehouden hoofd luisterend naar de geluiden. Daar achter de elzenbosjes kwamen mensen aan met een kudde vee. Een boerenhoeve, op een hoge terp juist in de bocht van de dijk gebouwd, benam haar het uitzicht, maar ze herkende de geluiden: het gestamp en gesnuif van honderden ossen. Ze rende weer naar beneden, drong de rietkraag in en verborg zich. Elk voorjaar kwamen uit Groningen of Drenthe de veedrijvers met honderden magere jonge ossen, die naar het Kamper-eiland werden gebracht om zich er aan het malse gras op de stadswelden dik te vreten. Ze waren bestemd voor de slachthuizen in het Sticht en Holland. De elk jaar aangroeiende weidelanden van

het Kampereiland, waar het gras zo mals en sappig was, betekenden een bron van welvaart voor de grote veehandelaren in de stad. In het noorden kochten ze de kudden op; ze lieten ze naar Kampen drijven en naar de welige stadsweiden brengen. Zes maanden na hun lange tocht waren de dieren driemaal zo zwaar geworden als bij hun aankomst.

Voor die ossen was Hasse niet bang, ze vreesde wel de veedrijvers. Rauwe, bonkige kerels waren dat en geen meisje was veilig voor hen.

Met haar hoofd boven de rietpluimen hield ze de dijk in het oog. Even later zag ze op het dijkhoofd de donkere ruggen van de ossen verschijnen. Loeiend en stampend schoven de dieren voorbij. Ze hoorde de kreten van de drijvers: 'Voort! Juju...' en de dieren, bij wie de botten bijna door het vel staken, protesteerden dorstig.

Tot Hasses ontzetting klonk opeens een andere kreet: 'Ho, ho zeg ik je. Ho dan toch. Staan blijven!'

Nu kreeg ze de kerels in het oog. Ze holden over de dijk, brachten met schreeuwen en zwaaiende stokken de kudde tot staan. Toen de dieren begrepen dat er gerust zou worden, hielden ze op met loeien en verspreidden zich over het dijklichaam dat geheel met gras en wilde kruiden was begroeid. Ze begonnen gretig te grazen, terwijl de drijvers niet ver van Hasse vandaan lui tegen het talud gingen liggen.

Hasse vermoedde dat de kudde naar de Traaspolder moest. Die zouden ze voor het einde van de dag zeker bereiken. Maar juist op dit ogenblik hadden de veedrijvers het in hun hoofd gehaald een korte middagpauze te houden – bijna recht tegenover Hasses schuilplaats.

Niet op haar gemak hurkte ze tussen het riet. Onbeweeglijk, om vooral niet de aandacht te trekken. De drie kerels hadden er geen flauwe notie van dat dicht bij hen een meisje verscholen zat. Ze vlijden zich in het gras neer, trokken hun knapzak open en haal-

den grote hompen brood, een kruik bier en een stuk kaas te voorschijn. O, heilige Nicolaas, dat ging lang duren! Hasse, tot over haar blote enkels in de koude modder, voelde hoe haar kuitspieren begonnen te verkrampen, maar ze durfde zich niet te verroeren.

Tussen de dijk en de rietkraag lag nog een flink stuk gras; ook daar liepen nu ossen rond die met hun lange tongen de sprietten afrukten. En ze kwamen steeds dichterbij. Straks zouden ze vlak voor haar komen, haar misschien ruiken en schrikken. Dat zou zeker de aandacht van de veedrijvers trekken! Nog dieper dook Hasse ineen. ‘Pas op, die stomme os zit straks vast in de modder,’ hoorde ze een van de kerels roepen. ‘Willem, ga naar beneden en jaag hem terug.’ De jongste van de veedrijvers veegde zijn snor af, stond gehoorzaam op en liet zich van de dijk glijden.

‘Hu, terug jij, riet kun je niet vreten, ossenkop! Daaraan snijd je je tong kapot. Terug!’

Jonge ossen kunnen behoorlijk eigenzinnig zijn. Het dier loeide, schudde de kop, boog zich verder naar voren om een dotterbloem te bereiken; zijn kop spleet de rietkraag uiteen. Hasse keek recht in de domme ogen.

‘Vort, terug jij, terug!’ Eindelijk gehoorzaamde het beest, maar Willem vergat erop te letten. Hij had iets anders ontdekt tussen het hoge riet...

‘Hé daar, wat krijgen we nou?’ Hij deed twee stappen naar voren, zijn arm schoot uit, greep Hasse bij de schouder, trok haar te voorschijn.

‘Hé Kobus, kijk eens wat een mooi blommetje hier tussen het riet groeit,’ schreeuwde hij. ‘Mals en jong. Heeft ze geen lief kleurtje?’ ‘Laat me los,’ gilde Hasse. Ze schopte naar hem, maar omdat ze op blote voeten was voelde hij het niet. Toen sloeg ze naar zijn gezicht, haar nagels krabden zijn wang.

‘Au! Is me dat een wilde,’ tierde hij zonder haar los te laten. De andere veedrijvers waren opgesprongen en kwamen aanrennen.

‘Laat me,’ gilde Hasse weer. Ze beet de man in zijn hand, zo fel ze kon. Ze proefde bloed en mest.

‘Getver, wat een kreng is dat,’ jammerde Willem. Verbijsterd keek hij naar zijn bloedende hand en Hasse zag haar kans schoon zich los te rukken. Ze trachtte weg te komen, maar nu versperden de beide anderen haar de weg en grepen haar beet. Ze miste haar gewone behendigheid omdat haar kuitspieren nog te veel verstijfd waren.

‘Kalm an, vogeltje, of we leren je anders zingen,’ snauwde de oudste, die Jochum werd genoemd en kennelijk de leider was. ‘Mag jij zo gemeen bijten van je moeder? Daarvoor moet je gestraft worden. Kijk eens, Kobus, is het geen honingpotje van een meid? Die is wel aan een paar vrijers gewaagd.’

Hij probeerde haar te zoenen en Hasse spuwde hem in zijn gezicht. ‘Nee, nee!’ Ze gilde, schopte, beet in het rond, maar tegen drie rabauwen kon ze niet op. Ze sleurden haar tegen de grond, rukten haar keurslijfje open, scheurden haar rok, hielden haar vast bij armen en benen terwijl ze hun bieradem in haar gezicht bliezen. Maar ze gaf het niet op. Ze bleef kronkelen, schreeuwen, zich verzetten, uit alle macht.

‘Duivels, dat is geen meid, dat is een wild beest,’ hijgde Jochum. Hij sloeg haar hard op de mond. ‘Stil liggen jij. Anders vermoorden we je. Sinds wanneer willen de boerenmeiden niet meer vrijen in de lente?’

Zo druk hadden ze het met hun pogingen haar te overweldigen dat ze niets merkten van wat er op de dijk gebeurde. Daar was een ruiter verschenen wiens witte paard zich een weg baande tussen de ronddwalende ossen. Toen hij merkte wat zich aan de buitenzijde van de dijk afspeelde en hij de hulpkreten van een meisje hoorde, gaf hij zijn paard de sporen, joeg het dier naar beneden, sprong op de grond en eer de drijvers begrepen wat hun overkwam had Kobus een harde vuistslag te pakken, werd Willem tien

voet weggeslingerd en kreeg Jochum, die boven op Hasse lag, een dolksteek tussen de ribben. Toen trok de ruiter hem van het meisje af en liet hem bloedend en rochelend in het gras vallen. Willem en Kobus, hevig geschrokken en doodsbang, zetten het op een lopen...

Trillend, met knikkende knieën, kroop Hasse overeind en keek met grote ogen naar haar redder. Ze zag een knappe jongeman, gekleed in een wambuis, een rood-met-gele pofbroek, een stalen borstplaat, een helm op het hoofd, een zwaard aan zijn gordel, met ijzer beslagen laarzen aan de voeten. Een krijgsman! Hij knikte haar geruststellend toe, veegde met een bosje gras het bloed van zijn dolk en keek toen rond.

‘Zo te zien kwam ik net op tijd,’ zei hij. ‘Die kerels zouden je vermoord hebben als ik niet toevallig langs was gekomen.’

Hasse, nog niet in staat een woord uit te brengen, veegde met een vuile hand het haar uit haar ogen. Toen staarde ze ontzet naar haar gescheurde kleren, die vol bloed en modder zaten.

‘Dat is zijn bloed maar,’ zei de soldaat minachtend. ‘Ik geloof niet dat jij ernstig gewond bent.’

Hasse schudde het hoofd. Ze wist dat ze bont en blauw moest zijn, maar dat was ze gewend.

‘Is... is hij dood?’ fluisterde ze hees.

De krijgsman keek om naar de gestalte van de veedrijver.

‘Wat doet het ertoe,’ mompelde hij. Toch boog hij zich even over de bewegingloze man heen. Toen hij zich weer oprichtte stond zijn mond grimmig.

‘Moge zijn ziel branden in de hel – hij verdient niet beter.’

Hasse rilde bij zoveel onverschilligheid. De ossen liepen nog altijd om hen heen, onverstoorbaar gras vretend. De twee andere veedrijvers lieten zich niet meer zien.

Hasse probeerde niet naar de dode te kijken. Met bevende handen deed ze een zwakke poging haar gescheurde keurslijf dicht te hou-

den. Ze schaamde zich omdat ze beseftte hoe haveloos ze eruit moest zien, terwijl haar redder zo prachtig gekleed was. Hij was beslist een officier en zij was halfnaakt, de vodden hingen om haar heen, ze zat onder het bloed en de modder. En na de vreselijke krachtsinspanning die ze zo-even al vechtend had geleverd, hield het beven van haar ledematen maar niet op. Een grazende os stootte haar in de rug en bijna viel ze weer.

De krijgsman stak haar zijn hand toe.

‘Kom,’ zei hij niet onvriendelijk, ‘laten we hier weggaan. Ik krijg wat van die scharminkels om me heen.’

Hij floot zijn paard, dat gehoorzaam naderde. Zonder meer tilde hij Hasse in het zadel en klom er zelf achter.

‘Niet naar huis,’ stootte het meisje uit. Zó mochten haar ouders haar niet zien; er zou geen einde komen aan het schandaal!

‘Waar woon je dan, kindlief?’

‘O, een eind hiervandaan, tussen IJsselmuiden en Grafhorst, in de polder.’

De witte hengst zocht rustig zijn weg tussen de grazende ossen en na een tijdje waren ze van de kudde verlost. De soldaat stuurde zijn paard weer de dijk op.

‘Een halve mijl verder,’ fluisterde Hasse, ‘is een kreek, daar kan ik me wassen.’

‘Goed idee.’

‘Ik... ik moet u nog bedanken.’

‘Malle meid, dat is toch niet nodig. Ik heb nog nooit een vrouw in nood aan haar lot overgelaten. Waartoe dat tuig van die veedrijvers in staat is, hoef je mij niet te vertellen; ik ken die boeven langer dan vandaag.’

Aan zijn spraak te horen moest hij uit Drenthe afkomstig zijn.

Toen ze de kreek hadden bereikt steeg hij af, tilde haar uit het zadel en hield haar even vast. Bezorgd, leek het wel.

‘Kun je staan, meidje?’

Ze knikte woordeloos. Hij leidde zijn paard naar het water, zodat het kon drinken, en keerde toen bij haar terug. Hasse had zich in het gras laten vallen, ze wreef over haar armen en benen, die vol blauwe plekken zaten, ze gruwde van zichzelf en van de geur van bloed. ‘Hier, drink eerst iets.’

De ruiter had uit zijn zadeltas een veldfles gepakt en bood hem haar aan. Hasse dronk. Tot haar verrassing bevatte de platte fles geen water of bier, maar een zurige vloeistof die in haar keel brandde. Toch scheen ze er nieuwe kracht uit te putten. Het beven van haar ledematen hield op en de nasmaak was lekker.

‘Wat is het?’ vroeg ze verwonderd.

‘Echte Rijnse wijn natuurlijk. Wat! Wil je me vertellen dat je nog nooit wijn hebt geproefd?’ Hij lachte, maar hij lachte haar niet uit. Het was niets dan zorgeloze vrolijkheid.

Vanuit haar ooghoeken keek ze naar hem, zoals hij daar bij haar in het gras knielde, in de zon bij het fonkelende water van de kreek. Wat een knappe man! Als hij lachte kwamen zijn tanden bloot en hij had een goed gebit. Nu nam hij zijn helm af en Hasse bewonderde zijn glanzende blonde haar, dat kortgesneden was en lichtelijk krulde.

‘Al een beetje opgeknapt?’ vroeg hij vriendelijk. ‘Ga je dan maar wassen. Probeer het bloed van die schurk weg te krijgen. Ik beloof je dat ik niet stiekem zal kijken.’

Hij wendde haar de rug toe.

Nog even aarzelde Hasse, toen begon ze zich uit te kleden. Ze liep naar het water en sprong erin. Het elfenkind, dat een groot deel van het jaar doorbracht in de rietlanden en kreken van de delta, kon goed zwemmen. Ze had het zichzelf geleerd omdat ze soms een aangeschoten taling uit het water moest halen.

Het water in deze zijtak van de IJssel was nog erg koud. Ze spoelde de modder en het bloed uit haar haar en toen haar lichaam begon te wennen aan de temperatuur van het water zwom ze een

poosje rond. Ze knapte er wonderbaarlijk van op. Met het vuil waste ze ook haar schrik en angst af.

Eindelijk klom ze weer op de oever, druipend, naakt en ijskoud. Ze spoelde ook haar kleren uit en wilde ze drijfmat weer aantrekken, toen de ruiter haar op de blote schouder tikte.

‘Niet gaan rondlopen in nat goed,’ zei hij ernstig. ‘Hier, sla dit om je heen.’

Hij reikte haar een wijde rode mantel aan, die heerlijk warm aanvoelde. Toen bukte hij zich, raapte haar verscheurde plunje op, wrong die uit en spreidde de vodden uit op het gras.

‘Honger?’ vroeg hij vrolijk. ‘Van zwemmen krijg je honger.’

Hasse durfde hem niet aan te zien. Hij had natuurlijk wél gekeken toen ze spiernaakt op de kant klom, besefte ze; hij had ook gezien hoe ze klappertandde...

En hij was een krijgsman. De reputatie van krijgsglieden was niet veel beter dan die van veedrijvers. Hasse voelde zich nog niet veilig. In de hele wijde omtrek was geen mens te zien – welke soldaat zou geen misbruik maken van zo’n gelegenheid?

Maar de ruiter lette nauwelijks op haar. Hij had brood en vlees uit zijn zadeltas gehaald en met zijn dolk – dezelfde waarmee hij zojuist een mens had gedood – sneed hij het voedsel klein. Schijnbaar onbekommerd zaten ze daarna in het felle middaglicht te eten: de krijgsman-officier en het wilde kind uit de rietlanden, alsof het een zondagsuitstapje was...

‘Hoe heet je?’ vroeg hij met volle mond.

‘Hasse. Hasse Simonsdochter.’

‘Hasse? Dat is een aardige naam, dat klinkt of de wind door het riet stuift.’

Ze werd er verlegen van.

‘In deze buurt is het een heel gewone naam,’ zei ze zacht. In een opwelling bekende ze: ‘Ze zeggen dat ik in het riet geboren moet zijn. Ik ben een wisselkind denken ze, een elfenkind.’

Daar moest hij weer om lachen, met het hoofd achterover, zodat zijn adamsappel heftig bewoog.

‘Ik zou het bijna geloven, je bent zo slank en licht. Hoe oud ben je eigenlijk?’

‘Ik werd geboren in het jaar van de grote overstroming. Dat is bijna vijftien jaar geleden.’

‘Waarom passen ze thuis dan niet beter op je? Weet je niet dat je moet maken dat je wegkomt wanneer de veedrijvers over de dijk komen?’

‘Jawel, ik wist het. Ik had me verstopt in het riet. Maar ze ontdekten me en toen...’ Ze rilde van afschuw.

‘Denk er maar niet meer aan. Het is voorbij en nog goed afgelopen.’

‘Niet voor die ene veedrijver.’

‘O, die. Nou, die kreeg wat hem toekwam.’

Hasse durfde hem niet tegen te spreken. Even streek de ruiter over haar natte haar, haalde toen een benen kam uit zijn buidel.

‘Hier, probeer eens wat fatsoen in die ragebol te krijgen,’ stelde hij voor.

Zeker een halfuur lang was Hasse bezig de kam door de aaneengeklitte haren te trekken. Ze deed zich pijn, maar wilde het niet laten merken. Toen ze eindelijk haar gezicht naar hem ophief zag ze hem stralend lachen.

‘Het krult!’ riep hij uit. ‘Weet je dat je eigenlijk een aardig deernetje bent om te zien? Nu je gewassen en gekamd bent komt je schoonheid pas goed te voorschijn.’

Nog nooit had iemand zo iets tegen haar gezegd. Het ontroerde haar zo dat de tranen in haar ogen sprongen.

‘Iedereen hier vindt me lelijk,’ zei ze en haar stem trilde, ‘ook pastoor Damme van IJsselmuiden. Misschien omdat ze een elfenkind in me zien? Maar ik woon hier al mijn hele leven. Ik ben altijd buiten en ik heb nog nooit een elf gezien.’

‘Ze bestaan ook niet,’ stelde de ruiter haar gerust. ‘Het zijn sprook-

jes van oude wijven die ze de kinderen vertellen om hen zoet te houden.’

Het voedsel was op. Hasse begon weer warm te worden, de zachte wol van de mantel streelde haar huid, alle onbehaaglijkheid viel van haar af. Maar toen hij plotseling een arm om haar schouders liet glijden kromp ze ineen. Hij schudde het hoofd.

‘Voor mij hoef je niet bang te zijn, meisje. Ik heb je niet uit de handen van drie overweldigers gehaald om je nu zelf te verkrachten. Wat doe je eigenlijk voor werk?’

‘Mijn vader is rietsnijder – maar dat is werk voor de nazomer en de herfst. Van het riet dat hij niet verkoopt vlecht hij vismanden. Daaraan helpen we thuis allemaal mee. Maar ik ga liever op jacht.’ ‘Op jacht?’

‘Ik moet wel. Denk je dat de mensen een wisselkind behoorlijk te eten geven? Toen ik nog zó klein was zeiden ze al dat ik niet deugde. En ik deug ook niet! Want ik houd het niet uit in zo’n benauwde hut en tussen mensen die een hekel aan me hebben.’

Getroffen keek hij haar aan.

‘Arm deerntje, wat moet je ongelukkig zijn.’

Tegen zijn medelijden kwam haar trots in opstand.

‘Ik ben niet ongelukkig! Ik heb de zon en het riet en de vogels en...’ Opgewonden, struikelend over haar woorden vertelde ze over haar rietburcht achter de nieuwe zeedijk, over haar boog met pijlen en hoe ze op jacht ging.

De ruiter luisterde glimlachend en klopte haar op de rug.

‘Je bent inderdaad een wonderlijk meisje.’

Hij was zo vriendelijk! Vriendelijkheid maakte de dikwijls mishandelde Hasse van streek.

‘U hebt een mooi paard en zulke mooie kleren,’ prevelde ze. ‘Bent u een edelman?’

Ze durfde het bijna niet te vragen, maar haar nieuwsgierigheid won het.